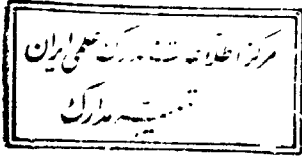
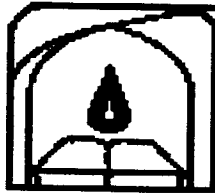

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٣٠٧٥١

۱۳۷۹ / ۴ / ۲۰

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده منابع طبیعی

پایان نامه کارشناسی ارشد مهندسی مرتع داری

بررسی اثرات عوامل غیر علوفه‌ای بر روی پراکنش چرا
در مراتع بیلاقی جواهرده رامسر

محمد مهدوی

۵۷۵۲۳

استاد راهنما:

دکتر منصور مصداقی

استاد مشاور:

دکتر حسین ارزانی

زمستان ۷۸

۳۰۷۵۸

تأیید به اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهائی پایان نامه خانم / آقای محمد مهدوی
 تحت عنوان: : بررسی خاکتووه های غیر. علوفه ها و موثر. بی. رویی پیراکنش چوا. در. مواتع بیبلاقی. غرب ما و ندران

 را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱ - استاد راهنما	دکتر منصور مصداقی	دانشیار	
۲ - استاد مشاور و مدیر گروه	دکتر حسین ارزانی	استادیار	
۳ - نماینده شورای تحصیلات تکمیلی دکتر سید جعفر سیف آبادی		استادیار	
۴ - استاد ممتحن	دکتر محمد جعفری	استادیار	
۵ - استاد ممتحن	دکتر غلامعلی حشمتی	استادیار	

بسمه تعالی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱ در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲ در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:
«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته مرتعداری است که در سال ۷۸ در دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم / جناب آقای دکتر منصور مصدقی مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر حسین ارزانی و مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر — از آن دفاع شده است.»

ماده ۳ به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴ در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵ دانشجوی تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶ اینجانب محمد مهدوی دانشجوی رشته مرتعداری مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: محمد مهدوی

تاریخ و امضا: ۱۴/۱۱/۷۸

تقدیم به :

خانواده‌ام که همیشه مشوق من در تحصیل بوده‌اند .

تشکر و قدردانی :

من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق

خداوند منان را بسیار شاکرم که توانایی و توفیق داد تا این تحقیق را به انجام رسانده و در این راه از وجود صاحب نظران و استادان محترم استفاده نمایم. لذا لازم می دانم از زحمات استاد محترم راهنمایم جناب آقای دکتر منصور مصداقی که راهنماییهای ارزشمندشان همواره روشنگر راه و برطرف کننده ابهامات در این تحقیق بوده و نیز استاد محترم مشاور جناب آقای دکتر حسین ارزانی که همواره از نظرات و راهنماییهای ارزشمند ایشان بهره مند بودم صمیمانه سپاسگزاری می نمایم.

همچنین از راهنمایی و همکاری دوستانه جناب آقای مهندس محمد حسن جوری ، دکتر زالی ، مهندس علی روتیوند غیاثوند ، کارکنان محترم دانشکده منابع طبیعی و دانشگاه تربیت مدرس و کلیه عزیزانی که به نوعی در مراحل مختلف با اینجانب همکاری نموده اند تشکر و قدردانی نموده و از خداوند بزرگ توفیق بیشتر همگان را آرزو مندم .

چکیده:

به منظور دستیابی به اثرات عوامل فیزیکی (غیر علوفه ای) و کنش متقابل آنها بر روی پارامترهای پوشش گیاهی، مراتع ییلاقی جواهر ده رامسر واقع در استان مازندران انتخاب و نخست اطلاعات اولیه درباره عوارض طبیعی، پوشش گیاهی و دام جمع آوری شد. برای تعیین اثرات عوامل فیزیکی بر روی پوشش گیاهی از بین واحدهای مدیریت (دامداری)، پنج واحد که از نظر عوارض طبیعی و سایر پدیده ها همگن تر بودند، انتخاب و به طور تصادفی نمونه گیری شد و در هر کدام با استفاده از آنالیز رگرسیون چند گانه گام به گام، رابطه عوامل غیر علوفه ای مانند ارتفاع، شیب و جهت به عوامل علوفه ای مانند تولید، پوشش تاجی و بهره برداری بررسی شد. ارتفاع و جهت در مقایسه با شیب بر روی تولید و پوشش تاجی گیاهان مؤثر بودند و شیب بیشترین اثر را بر روی میزان بهره برداری داشت. در واحدهایی با شیب مشابه به علت تمرکز دام در اطراف منابع آب، آغل، سایه بان (و سایر عوامل مرتبط با آنها) نوسانات زیادی در بهره برداری مشاهده گردید که باعث عدم یکنواختی در استفاده از سطح مراتع منطقه شد.

واژگان کلیدی: عوامل غیر علوفه ای، پوشش گیاهی، پراکنش چرا

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
	فصل اول : کلیات
۲	۱-۱- مقدمه
	فصل دوم : سابقه تحقیق
۵	۱-۲- مطالعات انجام شده در جهان
۱۳	۲-۲- مطالعات انجام شده در ایران
۱۶	۳-۲- مطالعات انجام شده در منطقه
۱۷	۴-۲- خلاصه و نتایج سابقه تحقیق
	فصل سوم : روش تحقیق
۱۹	۱-۳- بازدید اولیه و تعیین محدوده مورد مطالعه
۱۹	۲-۳- انتخاب محل واحدهای بهره‌برداری
۱۹	۳-۳- تهیه لیست فلورستیک منطقه
۱۹	۴-۳- روش نمونه‌گیری
۲۰	۵-۳- اندازه پلات
۲۰	۶-۳- حجم نمونه‌گیری
۲۱	۷-۳- اندازه‌گیری تولید
۲۱	۸-۳- اندازه‌گیری درصد پوشش تاجی

۲۱ ۹-۳- اندازه‌گیری درصد بهره‌برداری
۲۲ ۱۰-۳- بررسی پارامترهای توپوگرافی
۲۲ ۱۱-۳- تنظیم و پردازش داده‌های جمع‌آوری شده
۲۳ ۱-۱۱-۳- تعیین ماتریس همبستگی
 ۲-۱۱-۳- تعیین مؤثرترین عامل (متغیرهای مستقل) بر روی متغیرهای
۲۳ وابسته به روش گام به گام
۲۳ ۳-۱۱-۳- تعیین اثر متقابل متغیرها بر روی پارامترهای پوشش گیاهی
۲۴ ۱۲-۳- مقایسه واحدهای بهره‌برداری از لحاظ فاکتورهای علوفه ای

فصل چهارم : نتایج

۲۶ ۱-۴- تعیین ماتریس همبستگی
۲۹ ۲-۴- تعیین مؤثرترین عامل
۳۱ ۳-۴- تعیین اثر متقابل
۳۴ ۴-۴- مقایسه واحدهای بهره‌برداری از لحاظ فاکتورهای علوفه ای

فصل پنجم : بحث ، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۳۸ ۱-۵- بحث
۴۲ ۲-۵- نتیجه‌گیری
۴۷ ۳-۵- پیشنهادات
۴۸ فهرست منابع
 ضمائم
 چکیده انگلیسی

فهرست جدول‌ها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲۶	جدول ۱-۴ : ماتریس همبستگی بین متغیرهای مختلف در واحد بهره‌برداری شماره یک
۲۷	جدول ۲-۴ : ماتریس همبستگی بین متغیرهای مختلف در واحد بهره‌برداری شماره دو
۲۷	جدول ۳-۴ : ماتریس همبستگی بین متغیرهای مختلف در واحد بهره‌برداری شماره سه
۲۸	جدول ۴-۴ : ماتریس همبستگی بین متغیرهای مختلف در واحد بهره‌برداری شماره چهار
۲۸	جدول ۵-۴ : ماتریس همبستگی بین متغیرهای مختلف در واحد بهره‌برداری شماره پنج
۲۹	جدول ۶-۴ : مؤثرترین عامل بر روی متغیرهای وابسته در واحد بهره‌برداری شماره یک
۲۹	جدول ۷-۴ : مؤثرترین عامل بر روی متغیرهای وابسته در واحد بهره‌برداری شماره دو
۳۰	جدول ۸-۴ : مؤثرترین عامل بر روی متغیرهای وابسته در واحد بهره‌برداری شماره سه
۳۰	جدول ۹-۴ : مؤثرترین عامل بر روی متغیرهای وابسته در واحد بهره‌برداری شماره چهار
۳۱	جدول ۱۰-۴ : مؤثرترین عامل بر روی متغیرهای وابسته در واحد بهره‌برداری شماره پنج
۳۲	جدول ۱۱-۴ : اثر متقابل متغیرها بر روی پارامترهای پوشش گیاهی در واحد بهره‌برداری شماره یک

- جدول ۴-۱۲: اثر متقابل متغیرها بر روی پارامترهای پوشش گیاهی در واحد بهره‌برداری شماره دو ۳۲
- جدول ۴-۱۳: اثر متقابل متغیرها بر روی پارامترهای پوشش گیاهی در واحد بهره‌برداری شماره سه ۳۲
- جدول ۴-۱۴: اثر متقابل متغیرها بر روی پارامترهای پوشش گیاهی در واحد بهره‌برداری شماره چهار ۳۳
- جدول ۴-۱۵: اثر متقابل متغیرها بر روی پارامترهای پوشش گیاهی در واحد بهره‌برداری شماره پنج ۳۳
- جدول ۴-۱۶: مقایسه درصد بهره برداری در واحدهای بهره برداری ۵ گانه ۳۴
- جدول ۴-۱۷: مقایسه درصد پوشش تاجی در واحدهای بهره برداری ۵ گانه ۳۵
- جدول ۴-۱۸: مقایسه تولید در واحدهای بهره برداری ۵ گانه ۳۵

فهرست شکل‌ها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳۴	شکل ۱-۴: نمودار مقایسه میانگین‌ها از لحاظ میزان درصد بهره برداری
۳۵	شکل ۲-۴: نمودار مقایسه میانگین‌ها از لحاظ درصد پوشش تاجی
۳۶	شکل ۳-۴: نمودار مقایسه میانگین‌ها از لحاظ تولید

فصل اول

کلیات

۱-۱- مقدمه

در اکثر موارد ممکن است چرای شدید گیاهان در مرتع به علت زیاد بودن تعداد دام نباشد. چه بسا ممکن است مواردی پیش بیاید که تعداد دام در تمامی منطقه آنقدر هم زیاد نباشد ولی در اثر پراکنش غیریکنواخت و عدم استفاده دام از تمامی سطح مرتع، قسمتهایی بیش از حد مورد بهره‌برداری قرار گرفته باشد، در حالی که در همان مرتع قسمتهایی دیگر یا مورد استفاده واقع نشده و یا کمتر از حد بهره‌برداری مورد چرا قرار گرفته باشد. [۱۹]

در مراتع کوهستانی وجود ترکیب پیچیده‌ای از عوامل مانند توپوگرافی، مراحل رشد - متفاوت پوشش گیاهی و توزیع آب، منجر به بروز مسائلی در توزیع چرا می‌شوند. با توجه به این که پراکنش دام‌های چرا کننده در هر مرتع متأثر از ترکیبی از عوامل مؤثر بر توزیع چرا می‌باشد، استفاده ترکیبی از چندین عامل بر روی توزیع چرا عموماً مؤثرترین راه برای مدیریت چرا می‌باشد و به منظور کمک در انتخاب ابزار مناسب تصحیح پراکنش چرا در مراتع کوهستانی، بررسی تأثیر توپوگرافی بر روی پوشش گیاهی از موارد ضروری است.

منطقه مورد مطالعه تحت نام جواهرده جزء مراتع کوهستانی و تپه ماهوری حوضه آبخیز صفارود در استان مازندران می‌باشد که از آن بطور یکنواخت و مناسب بهره‌برداری نمی‌گردد. به

طوری‌که در بعضی از قسمتهای آن به علت توزیع نامناسب چرا و همچنین وجود موانع و پستی و بلندی ، علوفه زیادی بلا استفاده می‌ماند در حالی که در بعضی از قسمتهای دیگر از جمله اطراف منابع آب و مناطق هموارتر ، چرای سنگین اعمال می‌گردد که منجر به کاهش بازدهی تولید و تخریب مرتع شده است .

با توجه به مرتع داری سنتی رایج در منطقه ، هدف از این تحقیق بررسی برخی عوامل غیر علوفه‌ای مؤثر بر پراکنش چرا می‌باشد که طی آن از تمامی سطح مرتع به طور یکنواخت استفاده شود ، به طوری‌که از فشار چرا بر روی گیاهان مرغوب کاسته شده و نهایتاً از تخریب مرتع جلوگیری به عمل آید . به طور خلاصه اهداف این تحقیق عبارتند از ، تعیین خصوصیات توپوگرافی مؤثر بر پراکنش چرا ، تعیین مؤثرترین فاکتور غیرعلوفه‌ای و تعیین تأثیر متقابل عوامل نامبرده بر روی پراکنش چرا .